

FAXRIDDIN SODIQOVNING DUTOR IJROCHILIGI YO‘LIDAGI O‘ZIGA XOS USLUBI

Tursunova Yulduz Iskandarovna

Y.Rajabiy nomidagi O‘zbek milliy musiqa
San’ati instituti An’anaviy cholg‘u ijrochiligi
yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: **Malikaxon Ziyoyeva**

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mohir sozanda Faxriddin Sodiqovning dutor ijrochiligidagi yo‘lining bizgacha yetib kelgan usullari, shu davrgacha erishilgan yutuqlari va kelajak avlodga qoldirilayotgan maktabi haqida so‘z boradi.

***Kalit so‘zlar:** Ansambl, Batakor, Nola, Maqom, mohir sozanda, Toshkent-Farg‘ona maqom yo‘llari, Qomusiy to‘plam, “Shukrona”.*

O‘zbek milliy cholg‘ulari orasida dutor cholg‘usi mayin ovozi, bejirim nolalari bilan ajralib turadi. Dutor cholg‘usida o‘zining ijrochilik maktabini me‘yoriga yetkazib, ustozlik darajasida faoliyat olib borgan Turg‘un Alimatov, Komiljon Jaborov, Maxmudjon Muxamedov, Axmadjon Umurzoqov va Faxriddin Sodiqov kabilardir. XX asrda dutor ijrochiligining rivoji aynan shu ustozlarning ijodiy faoliyatlari bilan bog‘liq bo‘lgan. Dutor yo‘nalishining an’anaviy ijrochiligida o‘ziga xos ko‘rinishini taqdim etgan zabardast ustozlarni aytish mumkin. Bular xalq ardoqlagan ustoz sozandalar Faxriddin Sodiqov va Turg‘un Alimatovlardir. Faxriddin Sodiqovning ko‘p yillik ijodiy faoliyati va o‘ziga xos dutor ijro uslubiga bir nazar solamiz.

O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan san’at arbobi, sozanda, bastakor, va ustoz Faxriddin Sodiqov ijrochilik va muallimlik faoliyati bilan o‘zbek musiqasi tarixida yorqin iz qoldirgan. Shu bilan bir qatorda sozanda va bastakor beqiyos maxoratga ega dutorchi bo‘lgani ham haqiqatdir. U ijodiy faoliyatida o‘zining dutor ijrochiligi uchun ko‘p yillik o‘ziga xos uslublarini yangi o‘sib kelayotgan avlod uchun taqdim etgan.

XX asrning 30-yillarida o‘zbek musiqasining yangi bosqichlari yuzaga kelgan davr sifatida tarixga yozilgan. Shu yillarda ilk musiqa bilim yurtlari, musiqali teatrlar va ansambllar tashkil etilgan. Bu jamoalarga barcha ustoz san’atkorlar jalb etiladilar. Shu jumladan Faxriddin Sodiqov ham teatrdan o‘z faoliyatini boshlaydi. U yerda oz fursat ishlab Yunus Rajabiyning Lutfixonim bilan birga tashkil etgan dutorchilar ansmbliga changchi sozanda bo‘lib ishga o‘tadi. Aynan shu jamoadagi ish faoliyati, uning musiqa ijodida o‘z yo‘lini shakillanishiga sabab bo‘ladi. Ansamblda ijro etadigan musiqa namunalariga qarab sozda qo‘shiq va kuylar yarata boshlaydi.

Ijrochilik va bastakorlik ijodini 1972-yilda pedagogik faoliyat bilan birga olib boradi. Toshkent davlat konservatoriyasi qoshida yangi tashkil etilgan “Sharq musiqasi” kafedrasida ishlay boshlaydi. U dargohda chang, dutor cholg‘ularidan va maqom ansambli bo‘yicha talabalarga maqom san’atidan saboq beradi.

Faxriddin Sodiqov ustoz sifatida o‘zi kabi yetuk shogirdlar yetishtirib chiqarishga ham erishdi. Shulardan biri bugungi kunda dutor ijrochiligi bo‘yicha faoliyat olib borayotgan O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan artist, dotsent Malikaxon Ziyayevadir. Malikaxon Ziyayeva Faxriddin Sodiqovning dutor ijrochiligi yo‘lini mukammal o‘rgangan shogirdlaridan biri bo‘lgan. U O‘zbekiston davlat radiosi qoshidagi maqom ansambliga qo‘shilgan birinchi cholg‘uchi ayol edi. 1990-yildan boshlab Germaniya, Fransiya, Yevropa, Moskva bo‘ylab qator davlatlarda bo‘lib konsert va festivallarda ishtrok etadi. 1992-yildan boshlab esa O‘zbekiston Davlat Konservatoriyasining “An’anaviy ijrochilik” kafedrasida pedogogik faoliyatini boshlaydi va ustozdan olgan bilimlarini o‘z shogirdlariga o‘rgatib boradi. 2002-yilda davlatimiz tomonidan munosib taqdirlanib “O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan artist” unvoniga sazovor bo‘ladi. 2007-yil O‘zbekiston Davlat Konservatoriyasi tomonidan “Dotsent” unvoni

bilan taqdirlanadi. Hozirda Malikaxon Ziyayeva Yunus Rajabiy nomidagi O‘zbek Milliy musiqa san’at institutida ta’lim olib kelayotgan talabalarga dutor sozi bo‘yicha ustozning ijro yo‘li bilan birgalikda o‘zlarining bilimlarini berib kelmoqdalar. Ustoz o‘zining talabalari bilan “Shukrona” nomli professional dutorchilar ansamblini tuzgan bo‘lib ustozning shogirdlari boshqa viloyatlarda ham ushbu ansamblning kichik shakllarini tashkil etishgan.

Faxriddin Sodiqov yaratgan noyob musiqiy asarlar, ayniqsa milliy qo‘shiqchilgimiz san’atiga qo‘shgan hissalarini inobatga olib 1976-yil O‘zbekiston Bastakorlar uyushmasiga ishga qabul qilinadi.

Faxriddin Sodiqov turli janrlarda ijod qiladi, ijodida kuy, ashula va qo‘shiq katta o‘rin tutadi. U klassik va zamondosh shoirlar she’rlariga 300 dan ortiq asarlar yaratadi. “Hormang endi kolxozchilar”, “Marhabo” (Mirtemir so‘zi), “O‘ynasin” (Habibiy so‘zi), “Vatandan minnatdorman” (Muqimiy so‘zi) ilk qo‘shiq va ashulalari tinglovchilarni o‘ziga jalb qildi va “Oltin vodiy”, “Terimchi qizga”, “Yorim to‘qur xonatlas”, “Gullar vodiysi” kabi qo‘shiqlari radiolarda muntazam jaranglab keladi.

O‘z zamonasining ilg‘or kompozitorlari va bastakorlari bilan birgalikda ijodiy hamkorlik qiladi. *U kompozitorlar B. Giyenko bilan “Ota o‘gli” (H. Sharipov pyesasi), S. Hayitboyev bilan esa “Sultont larzada” (V. Sa’dulla pyesasi) kabi musiqali dramalar, bastakor G‘. Toshmatov bilan hamkorlikda “Yangi Toshkent” syuitasi kabi yirik musiqa asarlarini yaratdi.*¹ Bulardan tashqari “O‘xsharsiz”, “Vatan marshi”, “Qurilish marshi” kabi cholg‘u kuylarini yaratadi va radioning ramziy kuyini ijod qiladi. Qo‘shiqlarning aksariyat qismi xalqona uslubda, qo‘shiq, ashula va yalla shakllarida yozilgan. Jumladan: “Sog‘inish”, “O‘zbek valsi”, “O‘zbekistonim mening”, “Cho‘li iroq”, “Hayosini ko‘ring”, “Subhidam”, “Baxt”, “Zulfing”, “Oydin kechada”, “Barno yigit”, “Suvchi qiz”, “Jonon ko‘rinur”, “Savti miskin”, “Ishqim tushdi yor-yor”, “Oydin kechada”, “Gul ishqi”, “Barno yigit”, “Shodiyona”, “Yangi yil taronasi”, “Saodatim”, “Ishq” kabi asarlar shular jumlasidandir.

¹ Soibjon Begmatov “Bastakorlar ijodi”. Toshkent-2017

Musiqa merosimizdan o‘rin olgan musiqiy namunalar, yaratilgan asarlar avlodlar tomonidan qayta-qayta ijro etib kelinmoqda. Faxriddin Sodiqovning ijodiy namunalari ham shunaqa xususiyatga egaligi bilan musiqa merosimiz xazinasidan joy olishga musharraf bo‘ldi. Buni biz hozirgi kunda yosh xonandalarning bastakorlik me‘rosiga befarq emasligida va uning asarlarini o‘z an‘anasiga saqlagan holda, zamonaviy talqinlarda ijro qilib kelayotganlarini ko‘rishimiz mumkin. O‘zbek bastakorlik ijodiyotining usha davrlarda yaratilgan musiqiy namunalar orasida Faxriddin Sodiqovning asarlari aloxida ajralib turadi.

Musiqa ijrochilik amaliyotida keng ommalashgan ‘Ko‘rsatmagan’, ‘Bir go‘zal bordir’, ‘Ey sohibi dil’, ‘Ey chehrasi tobonim’, ‘Zulayho bo‘lsang’ kabi bastakorning asarlari yuqorida zikr etgan fikrimizning dalilidir.¹

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Malika Ziyayeva ‘Dutor’ Faxriddin Sodiqov ijro uslubi. ‘Musiqa’ nashriyoti. Toshkent-2011.
2. Soibjon Begmatov ‘Bastakorlar ijodi’. Toshkent-2017.
3. Ravshan Yunusov ‘Faxriddin Sodiqov’ (monografiya). Toshkent-2005.
4. Farangiz Ziyayeva ‘Ustoz sozanda Malika Ziyayeva’ Yunus Rajabiy nomidagi Maqom ansamblining 60 yillik faoliyatiga bag‘ishlangan Maqolalar To‘plami. Toshkent-2019.
5. A.Jabborov ‘O‘zbekiston bastakorlari va musiqashunoslari’. Toshkent-2004.

¹ Soibjon Begmatov ‘Bastakorlar ijodi’. Toshkent-2017.